

A KIE és a népfőiskolai mozgalom

Az én feladatomban az, hogy a Keresztény Ifjúsági Egyesület (KIE) népfőiskolai szolgálatáról szóljak. Ennek kapcsán nagyon röviden elevenítsük fel a mozgalom útját. Angliából 1844-ben indult el, és hozzánk svájci közvetítéssel érkezett 1883-ban. Célját az úgynevezett Párizsi Alap 1855-ben foglalta össze: „Egy társaságban gyűjteni azokat az ifjakat, akik Jézus Krisztust megváltóknak és Istenünknek tekintik s a szentírások szerint az ő tanítványai akarnak lenni, hitükben és életükben és együttesen akarnak munkálkodni mesterük országának az ifjúság közötti terjesztésén.” Nálunk először főiskolások voltak a tagjaik, majd amikor az 1900-as években megalakult a MEKDESZ, a Magyar Evangéliumi Diákszövetség, a KIE a maga igazi munkáját az ipari és kereskedői ifjúság között találta meg. Ebben az időben két kiemelkedő ember, dr. Szilasy Aladár közígj. bíró és dr. Szabó Aladár teológiai tanár volt a vezető. Később az ő neveltjeik vették át a vezetést. Megyericsy Béla és ifj. dr. Szilassy Aladár 1910-ben meghonosítják Magyarországon a cserkészmozgalmat. A világháború alatt katonaságnak létesítésével, a hadifoglyok közötti munkával teszik hasznossá magukat; a KIE segítségével 9000 hadifogoly került haza. Kapcsolata a külfölddel sokat használt az I. világháború után a magyar hazának. Ekkor már cikkek jelentek meg a KIE-sajtóban a népfőiskoláról. Megyericsy halála után Töltési Zoltán veszi át a stafétabotot. Ő előbb létrehozta a leghaladóbb egyházi ifjúsági mozgalmat, a Soli Deo Gloria Szövetséget (SDG), 1921-ben. A KIE vonalán döntő cselekedet 1926-ban az evangélikus és a református ág életre hívása. Ez az idő egybeesik az 1930-as években kibontakozó népi mozgalommal, sőt ennek a szellemi gyökerei visszanyúlnak az 1920-as évekre is. Ady, Móricz és Szabó Dezső megragadják a protestáns egyházak legjobbjait. Szerb Antal írja irodalomtörténetében: „történelmi tény, hogy az 1920-as évek kezdetén Szabó Dezső volt a szellemi Magyarország legfontosabb embere. Egész nemzedéke az ő könyvein alakította ki életformáját, az ő szemével nézte a szellem nehézségeit, még Ady Endre is csak őrajta keresztül jutott el a magyar ifjúság nagy részéhez.” Ő valóban látta az egyház ifjúságának jelentős részét. Az SDG kiadja Makay Sándor erdélyi püspök Ady-könyvét, a „Magyar fa sorsa”-t. Az addig támadott vagy mellőzött költő otthonossá válik a református iskolákban is. Ezek az irodalmi hatások érzékennyé teszik a fiatalokat a magyar élet égető kérdései iránt. Így napi téma a földkérdés, a társadalmi nyomorúság, a lemaradottság műveltségben és a falu állapotában. Az ifjúsági sajtó hangot ad ezeknek, gyűléseiken tárgyalja, majd eljuttatja vezetőihez. Ennek egyik legfontosabb szócsöve a Magyar Út, ahol Pap Béla, Kiss Sándor lelkész, Kiss Sándor tanár és velük együtt gondolkozók írásai hétről hétre megjelentek. Pap Béla könyve, a Társadalmi rendszerváltozás evangéliuma címében is sokat mond, nem csoda, hogy nem kapott érte magántanári képesítést. Ebben az ifjúsági sajtóban indul el későbbi jelentős irodalmi útjára Erdei Ferenc, Darvas József és még sokan mások. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a népi írók hatását, mind az értelmiségi, mind pedig a paraszti ifjúságra, éppen az ifjúsági mozgalom útján. Czine Mihály írta találóan, hogy „bármennyire konzervatív volt is az egyház vezetése, az egyes gyülekezetekben éltek a demokratikus, haladó protestáns hagyományok s érvényesülni igyekeztek. A papok között egyre több lett a szociális-kulturális missziót vállaló pap, a népért élő ember, a Kis Géza, Fülep Lajos- és Csikesz Sándor-szerű ember, akik a szociális-kulturális nemzeti feladatokat is meglátták.”

Ennek igazolására csak egy adatot idézek, egy ismert újságíró 1981-ben ezt írja: „Németh László nevét 13–14 éves kisdíák koromban tanultam meg Óbudán, a Kálvin utcai KIE-könyvtár olvasójaként. Néhány száz könyv szorongott egy üvegszekrényben, természetesen jámbor hitbuzgalmi munkák is. Később felfedeztem a Magyar Élet kiadásában megjelent könyveket, talán valamennyi ott volt, már csak azokat hordozhattam haza, Erdélyi és Sinka verseit, Kodolányi és Nagy István regényeit, Veres Péter írását és Németh László könyveit is.” Ez nemcsak itt volt így, de szerte az egész országban. Ilyen szellemi légkörben indult mindenfelé az erőteljes falumisszió. E téren elől járt Sárospatak. Ujszászy Kálmán a falumisszió megindítását azzal indokolta, hogy a református egyház tagjainak 80%-a falusi ember, felelősek vagyunk értük. Megindult a regösckérszék, majd 1936-ban az első népfőiskolai tanfolyam. Szinte ezzel egyidejűleg az irodalom is egyre többet foglalkozik a népfőiskolákkal. Ezek ismeretessé váltak, és egyengettek az utat a mind szélesebbé váló mozgalom előtt. A dán példa: Gruntvig püspök jelmondata a vesztett háború után mondja ki, hogy amit elveszítettünk kívülről, nyerjük vissza belülről, igen sokakban hasonló gondolatot ébresztett, bennünk is. A magyar kezdeményezések közül Tessedik Sámuel szarvasi iskolája, az erdélyi Makkfalván létesült Wesselényi Kollégium, a Szandán, Pilisen működött népfőiskolákra sokan emlékeznek. Mind a sárospataki, mind pedig a nagytrcsai jelenség élénk sajtóvisszhangot ébresztett az egész országban, egyházi újságokban és folyóiratokban sorban jelentek meg értékelő és útkereső cikkek. A Kelet Népében Móricz Zsigmond teret ad a legismertebb íróknak, hogy ebben a kérdésben elmondják a véleményüket. A nagytrcsai példa serkentőleg hatott a református közvéleményre, és sürgetőbbé vált egy állandó jellegű népfőiskola megnyitása. Ebben fontos szerepet kapott a Duna-melléki egyházkerület földműves ifjainak első budapesti téli táborozása. 1939. február 5-én a Teológiai Főiskola dísztermét földműves-, diák- és munkásfiatalok töltötték meg. Előttük hangzott el Ravasz László A nagy szakadéki című emlékezetes előadása. Már maga a cím is sokat mond, az előadás szokatlan volt és sokaknak maradandó emléket hagyott. Csak egy gondolatot ragadok ki belőle: „a magyar földön aránytalanul osztozik meg a földművelésből élő két réteg. A nagybirtokos és a mezőgazdasági mun-

kás. Még most is 100 ezer holdas uradalmak vannak, ugyanakkor több millió mezőgazdasági proletár tengeti a maga nyomorult életét azon a földön, amely mindenkinek ad kenyeret, sőt kalácsot, csak annak nem – vagy túlságosan feketét –, aki orcája verejtékével műveli. Nem kell fejtegetnem, mily sötétén néz szembe egymással ez a két fél”. Az előadást jellemző módon a diákifjúság mozgalma, a Soli Deo Gloria adja ki és hozzá csatolva Morvay Péter cikkét a veszprémi népfőiskola felállításának tervével, hogy ezzel is támogassa az intézmény felállítását. Ez is szép példája a szakadék áthidalásának. Az SDG Kabay Márton Köre később ünnepélyt rendez a népfőiskola javára a Zeneakadémián, meghívja a népfőiskolásokat 1942-es februári összejövetelére, ahol munkások, parasztok értelmiségiekkel együtt tanácskoznak, s ahol a népi írókkal találkozhattak. Közülük sokan részt vettek az 1942-es és az 1943-as szárszói konferenciákon is.

A veszprémi népfőiskola első évi záróünnepén többek között megjelent Móricz Zsigmond is, és a Kelet Népében a következőket írta: „Végig hallgattam a záróvizsgát. Az embernek az örömtől elszorul a szíve, hogy ilyen szép és nagy dolog is lehetséges. Ezek a fiatal fiúk külsőleg olyanok, mintha egyetemi hallgatók volnának. Hármán tartottak szónoklatot a záróünnepélyen. Gyenge szívű, de vasóklú testvérem mondta el az elsőt. Az embernek eláll a lélegzete, oly finom, annyira választékos, annyira a legnemesebb kultúra értelmében kitűnő kifejezéseket használnak, és oly tisztában vannak helyzetükkel, és az egész társadalmi réteg sorsával és állapotával, hogy állandóan az a gondolat motoszkál a hallgatóban, hogy itt már egy olyan nemzedék lép előre, mely öt év múlva, tíz év múlva mindenre képes. És azt azért kell tudomásul venni, hogy az egész országban a legeldegottabb helyeken is így szólnak meg a fiatal paraszt lelkek, soha többé nem lehet már ezekkel úgy állni szemben, ahogy műveletlen, gondolkodáshoz nem szokott őseikkel.”

Az országban szinte népfőiskola-láz terjed el. Mindenki, aki felelősséget érzett a nép iránt, tenni akart valamit, s erre a népfőiskola látszott alkalmasnak. A sokirányú kezdeményezést a KIE-szövetség igyekezett összefogni. Alkalmat adott a tapasztalatok kicserélésére és a további teendők megbeszélésére. Így jött létre több anket a két protestáns egyház, majd a római katolikus egyház, a KALOT képviselői között. A nagyvárasi és a budapesti tanácskozások után két anket, majd 1941-ben a népfőiskolai tanács megalakulása. A legfontosabb lépések jelzik ezt; az állandó jellegű népfőiskolák megalakultak Szatmárban, Kecskeméten, Alsónyéken, Orosházán, Rónafőn. Ez utóbbi helyen telepesszabványú létesült, ahol Kovács Péter földműves titkár telepedett le, és idehozta Hajdúböszörményből mindazokat, akik hajlandók voltak új életet kezdeni. Ennek a telepítésnek is volt éle az akkor az egész Dunántúlon érezhető sváb veszéllyel szemben. A népfőiskolai tanfolyamok egész sora nyílt meg az ország minden részében, ideértve Erdélyt és a Felvidéket is. 1943-ban már félszáz tanfolyamról ad hírt a KIE lapja, a Magyar Ifjúság. A népfőiskolai tanács igyekezett rendet teremteni és megfogalmazni mind elvi, mind gyakorlati szempontból a legfontosabbakat. Így kimondta, hogy a népfőiskolának csak az nevezhető, ahol két és fél hónapig internátusban együtt laknak az ifjak, az ennél rövidebb ideig tartó, csak tanfolyamnak tekinthető. Megfogalmazta a népfőiskola célját is. A népfőiskola olyan intézmény, amely a felnőttkor határára levő ifjúságot öt hónapon, de legalább két és fél hónapon át vallási, nemzeti és hivatásbeli szolgáltra neveli. Ez érvényes mind a fiú-, mind a leányintézményekre, mert a fiúkkal párhuzamosan mindenfelé leány-népfőiskolák is alakultak szép számmal.

A szellemi érdeklődést emelte a népi írókkal való gyakori találkozás, s a velük való több napos együttlét. Veres Péter csaknem minden népfőiskolán megfordult. Somogyi Imre szintén, és tanította a kertművelés fontosságát. Később Tiszaladányból már a tanítványai is mentek gyakorlati oktatás adni egy-egy intézménybe. Állandó előadó volt itt a nagy nevelő, Karácsony Sándor, ki nemcsak az értelmiségi ifjúságra gyakorolt hatást, de a földműves fiúkra és lányokra is. Szellemi mozgást idézett elő mindenütt, ahol csak megjelent. Móricz Zsigmond is ment mindenütt, amíg ereje engedte. Nagy fájdalomra csak Szatmárba nem jutott el. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az egyházunk akkori püspökei igyekeztek nemcsak írásban kifejezni támogatásukat, hanem személyes megjelenésükkel is súlyt adtak a mozgalomnak. Sárospatakon előbb Farkas István, majd Enyedy Andor jelennek meg. Révész Imre debreceni püspök a szatmári népfőiskola egyik záróalkalmán jelent meg, utána lelkeszertekezleten kijelentette, hogy a népfőiskola valami egészen új, reménykeltő az egyház érdekében. Ugyanezt tették az evangélikus püspökök is. A püspök megjelenése a falusi fiatalok körében valami egészen új, addig ismeretlen jelenség volt. A falusi ifjak személyesen találkozhattak és beszélhettek püspökeikkel; a püspökök pedig személyesen győződhetek meg arról, melyek is a falu égető és megoldásra váró kérdései.

Mindegyik népfőiskola története külön fejezetet érdemelne egy-egy nagyobb tanulmány keretében. A sok hasonlóság mellett mindegyiknek megvan a maga külön jellege, s az ebből folyó érdekes története. Amíg él az a nemzedék, amely részese volt ennek a mozgalomnak, meg is kell tenni és a jövő nemzedéknek okulásul átadni. Ez a keresztyéni, népi és ökumenikus mozgalom nemcsak meghatározható emlék, hanem ösztönzés, elkötelezés is a mai és a holnapi teendőink még hűségesebb végzésére. A népfőiskola mozgalom hatása mind a mai napig él.

A népfőiskola mozgalom volt vezetői közül néhányan már nem érthették meg a mai szép napot. Idézzük fel emléüket és adjunk tisztességet nekik. Előljártak a mozgalomban, vállalták a küzdelmet, a közönyt és a meg nem értést is, de mentek az általuk jónak megismert úton, értve az idők sürgető szavát.

Kovács Bálint